

Könyvszemle

PESTI SÁNDOR, SZOBOSZLAI-KISS KATALIN SZERKESZTŐK *HOMO POLITICUS: ÜNNEPI TANULMÁNYOK* *A 80 ÉVES BIHARI MIHÁLY TISZTELETÉRE*

A *Homo Politicus* című ünnepi kötettel köszöntötték pályatársai, tanítványai Bihari Mihályt 80. születésnapja alkalmából. Az ünnepi kötet sajátos műfaj, az ilyen kiadványokban megjelenő tanulmányok egyszerre szólnak az ünnepelt által művelt tudományterületek tágabb értelemben vett aktuális kérdéseiről, valamint tudományos munkásságának reflexióiról. A *Homo Politicus*-kötet is ilyen: aktuális, alapos, minden lényegest felölelő. A figyelmes olvasó egy igazi ünnepi írásműben mindig talál személyes üzeneteket, történeteket, amelyek a tanulmányok szerzőit és az ünnepeltet összekötik. Nem túlzás azt állítani, hogy ezek a személyes üzenetek is külön értéket képviselnek, hiszen olyan adalékok szolgáltatnak az ünnepelt pályájához, amely máshonnan nem biztos, hogy megismerhető, és a könyvekben is megőrzött személyes emlékek és kapcsolódások egy pálya árnyalt, személyesebb megismerésének lehetőségét nyújtják. Arra biztatom a figyelmes olvasót, hogy kuttassa ezeket a történeteket, mert ez a könyv bővelkedik ilyenekben.

Bihari Mihály ünnepi kötete egy sokszínű és értékes pálya lenyomata. A tanulmányok szerzői köszöntik az egyetemi professzort, az intézet- és intézményalapítót, az iskolaalapítót és a volt alkotmánybíró, alkotmánybíróági elnököt. A kötet önmagában is Bihari Mihály tanár úr tudomány- és oktatásszervezői munkásságát szimbolizálja, mert két olyan egyetemi műhelyben készült (az Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kara, valamint a győri Széchenyi István Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Kara), amelyekben évtizedes intézményépítő munkát végzett. Jól mutatják ezt a kapcsolatot azok a kedves sorok és tanulmányok, amelyeket a mára már egyetemi tanárrá érett tanítványok is jegyeznek.

A tanulmányok Sonnevend Pál és Smuk Péter köszöntőjét követően négy nagyobb tartalmi egységbe foglalhatók. Az első ezek közül a történeti, politikatörténeti tárgyú írások gyűjteménye. Gyarmati György tanulmánya az 1956-os forradalom és szabadságharc elfojtását követő „Márciusban Újra Kezdjük!” szervezkedés Budapesten kívüli történetét dolgozta fel, és közöl új tudományos eredményeket. Kukorelli István és Szoboszlai-Kiss Katalin Bibó István szabad-

ságmegvallásának történetét kutatták, és helyezik ismereteinket új kontextusba, Szabó Máté pedig az 1968-as nyugati diákmozgalmak megítélését elemezte a magyar politikai rendszerekben. Az ő tanulmánya már átvezet bennünket a második nagyobb tartalmi egységhez, a politikatudományi, politológiai munkákhoz. Körösenyi András a heresztetikaként, stratégiai keretesként felfogott manipuláció lehetőségét és annak korlátait elemezte, Mráz Ágoston Sámuel a Fidesz párttipológiai jellegét kutatta, Szabó Andrea és Oross Dániel azt vizsgálták, hogy a politikai és társadalmi tényezők hogyan befolyásolják az új pártok sikerét. Horváth Anett írása pedig az *online* deliberációt veszi szemügyre. A politikatudomány tágabb témaköréhez tartozik Pesti Sándor tanulmánya, amely a gazdasági teljesítmény, közelebbről a GDP-mérések módszertanát és kritikáját mutatja be. Deli Gergely a római jog fragmentumainak elemzésén keresztül hívja fel a figyelmet az államok előtt álló paradigmajellegű kérdésre a mesterséges intelligencia szabályozásával kapcsolatban: az emberek világába illeszthetőség követelményére.

A kötet harmadik, legterjedelmesebb része az alkotmányjoghoz, alkotmányelmélethez kapcsolódó tanulmányokból áll. Antal Attila az alkotmányosság jellemzőit, Váczi Péter a kormány alkotmányos mozgásterét vizsgálta a büntetőbíráskodás példáján keresztül a kivételes jogrend korszakában. Smuk Péter és Erdős Csaba egy közelmúltbeli alkotmánybíróvási határozat kapcsán elemezték a parlamenti döntésekkel szembeni jogorvoslathoz való jog érvényesülését. Cs. Kiss Lajos a kormányzást vizsgálta államelméleti problémaként, Paczolay Péter pedig a demokrácia fogalmát a strasbourgi bíróság gyakorlatában. Ősze Áron az alkotmányjogi felelősség jogtudományi kidolgozásához fogalmaz meg szempontokat. Pokol Béla írása az alkotmánybírószágok elterjedését vizsgálja, elemzi írásában, valamint az alkotmánybíróvási gyakorlat mint pszeudoalkotmány jellemzőihez nyújt mélyebb betekintést. Stumpf István tanulmányában a jogállamiság jövőjéhez dolgoz ki téziseket. Takács Péter az államformák műalkotásokon – mint festmények, szobrok, épületek – keresztüli megjelenítését kutatta, és mutatja be nemzetközi és magyar példák segítségével. Lenkovics Barnabás pedig olyan aktuális, a jövőt formáló kérdésekről osztja meg az olvasókkal orientáló gondolatait, mint az ember és polgár vagy az egoizmus–altruizmus.

A kötet negyedik részébe a pályatársak, barátok hosszabb köszöntői, személyes történetei sorolhatók. Habár a fenti tanulmányok is tartalmaznak személyes történeteket és üzeneteket, azok mégis döntően szakmai tanulmányok, tudományos írások. A köszöntők túlmutatnak műfajukon és megfigyelhető egy, a személyes történetekből kirajzolódó ethosz, amelyben jól látható a hazájáért felelősséget vállaló, töprengő értelmiségi (Schlett István), a rendszerváltás idején dolgozó reformer egyetemi oktató (Lengyel László), a jogi kari intézményalapító (Lévayné Fazekas Judit) és az alkotmánybírói, alkotmánybíróvási elnöki attitűd is (Lévay Miklós).

A mű ünnepi jellegét egyrészt a különböző tárgyú tanulmányok magas szakmai színvonala mutatja, másrészt a 80. születésnapra írt kedves, személyes sorok. A kötet külön előnye az a gazdag fényképválogatás, amelyet a szerkesztők – Pesti Sándor és Szoboszlai-Kiss Katalin – az egyes tanulmányok között helyeztek el. A gazdag illusztráció betekintést nyújt nemcsak a szakmai eredményekbe, hanem a családi életbe és a sportéletbe is.

A könyv véleményem szerint lenyomata egy értékes pályának. Egy olyan szakmai életútnak, amely ugyan különböző politikai rendszereken ível át, mindvégig van egy állandó vezérfonala, amelyet olyan értékek alkotnak, mint az emberiség, a kollegialitás és a szakmai alázat. Az ünnepelt érdemei közismertek, könyvei, cikkei olvashatóak, előadó alkotmánybíróként jegyzett döntései elérhetőek, azok az intézmények, amelyek létrehozásában közreműködött, ma is működnek. Kívánhat-e ennél többet valaki? Az Olvasó igen. Jelesül azt, hogy Tanár Úr, Elnök Úr továbbra is jó egészségben és értő figyelemmel legyen köztünk!

Pesti Sándor – Szoboszlai-Kiss Katalin szerkesztők: Homo Politicus: Ünnepi tanulmányok a 80 éves Bihari Mihály tiszteletére. Budapest: ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, 2023, 302 o.

Sulyok Tamás

az Alkotmánybíróság elnöke¹

¹ A recenzió beküldésekor.